ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*] SECINĀJUMI,
sniegti 2011. gada 20. janvārī[1]

I — Ievads

1. Kopš 1994. gada spēkā ir Padomes 1992. gada 21. maija Direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību[2] (turpmāk tekstā — "Dabisko dzīvotņu direktīva") normas par sugu aizsardzību. Tomēr daudzas no šīm sugām neatrodas labvēlīgā aizsardzības statusā[3].

2. Attiecībā uz Eiropas kāmja (*Cricetus cricetus*) izplatību Francijā, Strasbūras apkaimē, pat var konstatēt aizsardzības statusa ievērojamu pasliktināšanos[4]. Šā fakta dēļ Konvencijas par Eiropas savvaļas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību sekretariātā[5] tika iesniegta kādas nevalstiskās organizācijas sūdzība, kas pašlaik tiek izskatīta[6].

3. Arī Komisija šo pasliktināšanos uzskata par pamatotu iemeslu, lai iebilstu pret to, kā Francija attiecībā uz Eiropas kāmi ir transponējusi Dabisko dzīvotņu direktīvu. Komisija uzskata, ka Francijas īstenotie pasākumi nav pietiekami, lai nodrošinātu šo populāciju pastāvēšanu nākotnē. Izskatāmā lieta ir sarežģīta tajā ziņā, ka attiecīgā nozīmīgā norma — Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. pants — neietver vispārīgu pienākumu nodrošināt aizsargāto sugu labvēlīgu aizsardzības statusu, bet paredz tikai atsevišķu aizliegumu noteikšanu.

4. Tas, kādas prasības uz šā pamata ir izvirzāmas Eiropas kāmja aizsardzībai, gan ir jāizvērtē, ņemot vērā Eiropas kāmja specifiskās

1 — Oriģinālvaloda — vācu.

2 — OV L 206, 7. lpp.; piemērojama ir Dabisko dzīvotņu direktīvas versija, kas grozīta ar Padomes 2006. gada 20. novembra Direktīvu 2006/105/EK, ar ko pielāgo Direktīvas 73/239/EEK, 74/557/EEK un 2002/83/EK vides jomā saistībā ar Bulgārijas un Rumānijas pievienošanos (OV L 363, 368. lpp.).

3 — Skat. saskaņā ar Dabisko dzīvotņu direktīvas 17. pantu sagatavoto Komisijas Apkopojošo ziņojumu COM(2009) 358, galīgā redakcija, un attiecīgo interneta vietni http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17.

4 — Sugas aizsardzības statuss ir nelabvēlīgs arī Vācijā (skat. Bādenes-Virtembergas federālās zemes landtāga publikāciju Nr. 14/6976, 3. un nākamās lpp.).

5 — Atvērta parakstīšanai 1979. gada 19. septembrī Bernē, *ETS* Nr. 104 (OV 1982, L 38, 3. lpp.).

6 — Skat. kā pēdējo konvencijas Pastāvīgās Komitejas vēl nesen, 2010. gada 6.–9. decembrī, notikušās 30. sesijas darba materiālus *Summary of case files and complaints* [Lietu un sūdzību apkopojums], T-PVS(2010)02revE, 2010. gada 15. oktobris, 6. lpp.

vajadzības, taču principā līdzīgi jautājumi ir aktuāli arī saistībā ar daudzām citām sugām, attiecībā uz kurām Dabisko dzīvotņu direktīva paredz īpašas [jeb stingras] aizsardzības sistēmu (kā tas ir, piemēram, atsevišķu sikspārņu sugu vai meža kaķa (*Felis silvestris*) gadījumā).

II — Piemērojamie tiesību akti

A — *Bernes konvencija*

5. Savienība ir Konvencijas par Eiropas savvaļas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību (turpmāk tekstā — "Bernes konvencija"), kas parakstīšanai tika atvērta 1979. gada 19. novembrī Bernē, līgumslēdzēja puse [7].

6. Konvencijas 4. panta 1. punktā ir ietverts dabisko dzīvotņu aizsardzības pienākums:

"1. Katra dalībvalsts uzņemsies [veiks] atbilstošus un nepieciešamus tiesiskus [likumdošanas] un administratīvus pasākumus, lai nodrošinātu savvaļas floras un faunas sugu dzīvotņu saglabāšanu, īpaši to, kuras iekļautas I un II pielikumā, un apdraudēto dabisko dzīvotņu saglabāšanu.

2. Dalībvalsts savā plānošanas un attīstības politikā ievēros iepriekšējā punktā minēto aizsargājamo teritoriju saglabāšanas prasības, lai izvairītos cik vien iespējams no jebkādas šādu teritoriju noplicināšanas.

3. Dalībvalsts uzņemas pievērst īpašu uzmanību II un III pielikumā iekļauto migrējošo sugu dzīvē nozīmīgu teritoriju aizsardzībai, kuras ir atbilstoši izvietotas attiecībā pret migrācijas ceļiem kā ziemošanas, atpūtas, barošanās, vairošanās vai spalvas mešanas vietas.

4. Dalībvalsts uzņemas kā pienākas koordinēt savus pūliņus šajā pantā minēto dabisko dzīvotņu aizsardzībā, ja tās atrodas pierobežas teritorijās."

7 — Padomes 1981. gada 3. decembra Lēmums par to, ka jānoslēdz Konvencija par Eiropas savvaļas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību (OV 1982, L 38, 1. lpp.). Konvencijas teksts ir publicēts OV 1982, L 38, 3. lpp.

7. Papildus tam konvencijas 6. pantā ir ietvertas normas par sugu aizsardzību:

"Katra dalībvalsts uzņemsies [veiks] atbilstošus un nepieciešamus tiesiskus [likumdošanas] un administratīvus pasākumus II pielikumā iekļauto savvaļas faunas sugu īpašas aizsardzības nodrošināšanai. Īpaši attiecībā uz šīm sugām būs aizliegta:

a) jebkāda tīša sagūstīšana un turēšana nebrīvē un tīša nogalināšana;

b) tīša kaitēšana vairošanās vai uzturēšanās [atpūtas] vietām vai to izpostīšana;

c) tīša iejaukšanās savvaļas faunas dzīvē, īpaši vairošanās, mazuļu audzināšanas un ziemas guļas periodā, ciktāl iejaukšanās būtu nozīmīga šīs Konvencijas mērķiem;

d) tīša olu iznīcināšana vai savākšana no savvaļas, vai šo olu turēšana, pat ja tās ir tukšas;

e) šo dzīvnieku, dzīvu vai mirušu, ieskaitot izbāztu, un jebkuru viegli atpazīstamu to daļu vai derivātu atrašanās īpašumā un iekšējā tirdzniecībā, ja tas var veicināt šī panta nosacījumu efektivitāti."

8. Konvencijas II pielikumā cita starpā ir minēts Eiropas kāmis.

9. Konvencijas Pastāvīgā Komiteja 2008. gada 27. novembrī pieņēma Rekomendāciju Nr. 136, saskaņā ar kuru ikvienai konvencijas dalībvalstij, kurā kāmja populācija ir maza vai tā samazinās, ir jāizstrādā un jāīsteno savs rīcības plāns, pamatojoties uz Eiropas Rīcības plānu [8].

B — *Dabisko dzīvotņu direktīva*

10. Ar Dabisko dzīvotņu direktīvu un Putnu aizsardzības direktīvu [9] bija paredzēts īstenot

8 — *Draft European Action Plan for the conservation of the Common hamster* (*Cricetus cricetus*, L. 1758) [projekts Eiropas Rīcības plānam Eiropas kāmja (*Cricetus cricetus*, L. 1758) populāciju saglabāšanai], 2008. gada 15. septembris, dokuments T-PVS/Inf (2008) 9.

9 — Padomes 1979. gada 2. aprīļa Direktīva 79/409/EEK par savvaļas putnu aizsardzību, OV L 103, 1. lpp.; konsolidēta ar 2009. gada 30. novembra Direktīvu 2009/147/EK (OV L 20, 70. lpp.).

Bernes konvencijas prasības[10]. No Dabisko dzīvotņu direktīvas 1. pantā izklāstītajiem terminu skaidrojumiem svarīga ir tieši sugas aizsardzības statusa definīcija:

"Šajā direktīvā:

[..]

i) sugas aizsardzības statuss ir uz attiecīgo sugu iedarbojošos ietekmju kopums, kas ilgtermiņā var ietekmēt šīs sugas populāciju izplatību un skaitlisko daudzumu 2. pantā minētajā teritorijā.

Aizsardzības statusu uzskata par labvēlīgu, ja:

— attiecīgo sugu populācijas dinamikas dati liecina, ka ilgtermiņā suga sevi atražo un ir dzīvotspējīga konkrētās dabiskās dzīvotnes sastāvdaļa,

— sugas dabiskās izplatības areāls nav samazinājies, un šķiet, ka tas nemazināsies arī tuvākajā laikā, un

— dzīvotne ir un šķiet, ka arī turpmāk būs pietiekami plaš[a] tās populāciju ilglaicīgai uzturēšanai.

[..]"

11. Dabisko dzīvotņu direktīvas 2. pantā ir izklāstīti Dabisko dzīvotņu direktīvas pamatmērķi:

"1. Šīs direktīvas mērķis ir sekmēt bioloģisko daudzveidību, aizsargājot dabiskās dzīvotnes un savvaļas faunu un floru Eiropā esošajā dalībvalstu teritorijā, uz kuru attiecas Līgums.

2. Pasākumus, ko veic saskaņā ar šo direktīvu, izstrādā tā, lai saglabātu vai atjaunotu to dabisko dzīvotņu un savvaļas faunas un floras sugu labvēlīgu aizsardzības statusu, kas ir Kopienā nozīmīgas.

10 — *Bericht über das Übereinkommen zur Erhaltung der europäischen wild lebenden Pflanzen und Tiere* [Ziņojums par Konvenciju par Eiropas savvaļas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību] (1997–1998) (9. panta 2. punkts) (iesniegusi Eiropas Komisija), SEK(2001) 515, galīgā redakcija. Skat. arī Eiropas Kopienu Padomes un dalībvalstu valdību Pastāvīgo pārstāvju komitejas 1987. gada 19. oktobra rezolūciju par dabas aizsardzības politikas un Eiropas Kopienu dabas aizsardzības rīcības programmas turpināšanu un īstenošanu (1987–1992) (OV C 328, 5.1.2006. punkts). 2003. gada 13. februāra spriedums lietā C-75/01 Komisija/Luksemburga (*Recueil*, I-1585. lpp., 57. punkts) nav pretrunā šīs konvencijas regulējumam, jo Tiesa tajā ir konstatējusi tikai, ka šīs konvencijas prasību īstenošana nav pietiekama, lai to uzskatītu par Dabisko dzīvotņu direktīvas transponēšanu, jo konvencijas prasības nav tik stingras kā direktīvas prasības.

3. Veicot pasākumus saskaņā ar šo direktīvu, ņem vērā ekonomiskās, sociālās un kultūras prasības, kā arī reģionālās un vietējās īpatnības."

12. Noteicošā norma, kas piemērojama Eiropas kāmja aizsardzībai, ir Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkts. Tas ir formulēts šādi:

"Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai IV pielikuma a) daļā uzskaitītajām dzīvnieku sugām to dabiskās izplatības areālā izveidotu stingras aizsardzības sistēmu, aizliedzot:

a) minēto sugu īpatņu visu veidu apzinātu gūstīšanu vai nonāvēšanu savvaļā;

b) minēto sugu īpatņu apzinātu traucēšanu, jo īpaši to vairošanās, mazuļu attīstības, ziemas guļas un migrāciju laikā;

c) apzinātu postīšanu vai olu vākšanu savvaļā;

d) vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšanu vai iznīcināšanu."

13. Dabisko dzīvotņu direktīvas IV pielikuma a) daļā cita starpā ir iekļauts Eiropas kāmis.

C — *Francijas tiesību normas*

14. Francija Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. pantu ir transponējusi konkrēti ar 2007. gada 23. aprīļa rīkojumu par visā valsts teritorijā aizsargāto sauszemes zīdītāju saraksta izveidošanu un viņu aizsardzības formām[11] (turpmāk tekstā — "2007. gada 23. aprīļa rīkojums"). Ar 2. panta 2. punktu tiek regulēta vairošanās un atpūtas vietu aizsardzība:

"Teritoriju, kuras dzīvnieki izmanto kā vairošanās vai atpūtas vietas, iznīcināšana, bojāšana vai noplicināšana ir aizliegta tajās kontinentālās Francijas daļās, kurās ir izplatīta [attiecīgā] suga un kas ir uzskatāmas par esošo populāciju pamatizplatības zonas dabisko pārvietošanās telpu. Šie aizliegumi attiecas uz fiziskiem vai bioloģiskiem elementiem, kas atzīstami par vajadzīgiem attiecīgās sugas reprodukcijai vai atpūtai, kamēr vien tie faktiski tiek izmantoti (vai arī var tikt izmantoti) secīgu ciklu ietvaros šīs sugas reprodukcijas vai atpūtas vajadzībām un ciktāl iznīcināšana, bojāšana vai noplicināšana ir uzskatāma

11 — *Arrêté du 23 avril 2007 fixant la liste des mammifères terrestres protégés sur l'ensemble du territoire et les modalités de leur protection*, 2007. gada 10. maija *JORF* Nr. 108, 8367. lpp., teksts Nr. 152.

par šo bioloģisko ciklu sekmīgas noslēgšanas apdraudējumu."

III — Faktiskie apstākļi, pirmstiesas process un prasījumi

15. Komisija, pamatojoties uz sūdzību par Eiropas kāmja populāciju aizsardzības statusu Elzasā, 2007. gadā sazinājās ar Francijas valdību. Tika konstatēts, ka dokumentēto Eiropas kāmja alu skaits pamatzonās bija samazinājies — no 1 167 alām 2001. gadā uz 161–174 alām 2007. gadā. Tādēļ Komisija uzskatīja, ka draud šo populāciju drīza izzušana, un saskaņā ar LESD 258. pantu lūdza Franciju sniegt paskaidrojumus.

16. Francija, atbildot uz to, darīja zināmu, kādi Eiropas kāmja aizsardzības pasākumi ir tikuši īstenoti.

17. Tomēr 2008. gada 6. jūnijā Komisija saskaņā ar LESD 258. pantu iesniedza savu argumentēto atzinumu par Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkta pārkāpumu, kurā tā noteica pēdējo termiņu — divus mēnešus — tās saskatītā pārkāpuma novēršanai.

18. Francijas valdība atbildēja 2008. gada 7. augustā un vēl pēc tam iesniedza Komisijai papildu informāciju. Tā kā Komisijai informācija nešķita pietiekama, tā 2009. gada 25. septembrī cēla izskatāmo prasību.

19. Komisija Tiesai lūdz:

— atzīt, ka Francijas Republika nav izveidojusi tādu pasākumu programmu, kas dara iespējamu Eiropas kāmja (*Cricetus cricetus*) sugas stingru aizsardzību, un tādējādi nav izpildījusi savas saistības, kas izriet no Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkta;

— piespriest Francijas Republikai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

20. Francijas Republikas prasījumi ir šādi:

— prasību noraidīt;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

21. Puses paskaidrojumus ir sniegušas rakstveidā un — 2010. gada 21. oktobra tiesas sēdē — arī mutvārdos.

IV — Juridiskais vērtējums

22. Puses ir vienisprātis, ka Elzasā Eiropas kāmja aizsardzības statuss nav labvēlīgs. Vismaz kopš 2000. gada dokumentēto kāmja alu skaits ir ievērojami samazinājies un teritorijas, kurās Eiropas kāmis mīt, ir stipri sarukušas. Puses Eiropas kāmja skaita samazināšanos būtībā saista ar diviem faktoriem — lauksaimniecības praksi un pilsētbūvniecības attīstību. Francija ir veikusi pasākumus saistībā ar abiem faktoriem, taču Komisija uzskata, ka tie nav pietiekami, lai izpildītu Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkta prasības.

23. Saskaņā ar Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punktu dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai IV pielikuma a) daļā uzskaitītajām dzīvnieku sugām to dabiskās izplatības areālā izveidotu stingras aizsardzības sistēmu, konkrēti — attiecībā uz Eiropas kāmi. Šai sistēmai saskaņā ar 12. panta 1. punkta d) apakšpunktu cita starpā ir jāaizliedz vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšana un iznīcināšana.

24. Varētu domāt, ka, lai transponētu Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktu, pietiek pieņemt aizlieguma regulējumu. Taču izskatāmajā lietā par to nav runas. Tā vietā Komisija no Francijas pieprasa pasākumu programmu, kas uzlabotu Eiropas kāmja stāvokli. Šajā sakarā tā pamatā var balstīties uz judikatūru.

25. Proti, Tiesa ir atzinusi, ka 12. panta 1. punkta transponēšana dalībvalstīm ne vien uzliek pienākumu radīt pilnīgu likumisko pamatu, bet arī īstenot konkrētus īpašas aizsardzības pasākumus. Tādēļ stingrās aizsardzības sistēma paredz, ka tiek īstenoti konsekventi un koordinēti preventīvie pasākumi [12].

26. Tas, kādas konkrētas prasības būtu jāizvirza pilsētbūvniecībai vai lauksaimniecībai, vēl ir atklāts jautājums. Tomēr tām būtu jāiekļaujas Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkta ietvaros. Tiem būtu jābūt pasākumiem, kas ir vajadzīgi, lai

12 — 2007. gada 11. janvāra spriedums lietā C-183/05 Komisija/Īrija (Krājums, I-137. lpp., 29. un 30. punkts). Skat. arī 2006. gada 16. marta spriedumu lietā C-518/04 Komisija/Grieķija (par odzi [*Macrovipera schweizeri*], 16. punkts).

transponētu normu, kas aizliedz vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšanu un iznīcināšanu. Tas ir strīdīgs jautājums, it īpaši lauksaimniecības pasākumu jomā, jo runa nav vis par konkrētas prakses tipiskiem aizliegumiem, bet gan par lauksaimnieciski izmantojamo teritoriju konkrētu apsaimniekošanas formu veicināšanu.

taču tajās ir ietvertas noderīgas norādes par attiecīgo normu interpretāciju [14].

A — *Par Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkta interpretāciju*

27. Tādēļ vispirms noskaidrošu, kādus Eiropas kāmja aizsardzības pasākumus paredz Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkts (par to skat. A punktu), bet pēc tam noskaidrošu, vai Francijas īstenotie pasākumi ir pietiekami, lai izpildītu šīs normas prasības (par to skat. B punktu).

29. Atbilstoši Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktam vajadzīgie pasākumi ir jāatvasina no dažādajiem šīs normas elementiem, proti, no aizsardzības priekšmeta, vairošanās un atpūtas vietām (par to skat. 1. punktu), no tā, ka stingrās aizsardzības sistēma paredz aizliegumu (par to skat. 2. punktu), un no tā, ka ir jānovērš aizsargāto vietu noplicināšana un iznīcināšana (par to skat. 3. punktu).

1) Par vairošanās un atpūtas vietām

28. Šajā sakarā minamas arī sugu aizsardzības vadlīnijas atbilstoši Dabisko dzīvotņu direktīvai, kuras, konsultējoties ar dalībvalstīm, ir izstrādājis Komisijas Vides ģenerāldirektorāts [13]. Šīs vadlīnijas, uz kurām vienā punktā atsaucas Francija, gan nav juridiski saistošas,

30. Lai noteiktu aizsardzības juridiskās robežas, it īpaši telpiskā ziņā, izšķiroša ir terminu kopas "vairošanās vai atpūtas vietas" nozīme.

13 — *Leitfaden zum strengen Schutzsystem für Tierarten von gemeinschaftlichem Interesse im Rahmen der FFH-Richtlinie 92/43/EWG* [Kopienai nozīmīgo dzīvnieku sugu īpašas aizsardzības sistēmas vadlīnijas (atbilstoši Dzīvotņu direktīvai 92/43/EEK)], 2007. gada februāris, pieejamas angļu, franču un vācu versijā vietnē http://circa.europa.eu/Public/irc/env/species_protection/home.

14 — Skat. atsauci 2007. gada 14. jūnija spriedumā lietā C-342/05 Komisija/Somija (par vilku medībām, Krājums, I-4713. lpp., 30. punkts).

31. Attiecībā uz kāmi vairošanās ietver pārošanos un mazuļu dzimšanu [15], taču jāņem vērā arī mazuļu attīstība [16], jo jaunie īpatņi savu ieguldījumu sugas turpmākā pastāvēšanā var sniegt vienīgi tad, ja viņi izdzīvo tik ilgi, ka paši ir spējīgi vairoties. Atpūtas vietas tiek definētas kā teritorijas, kas ir vajadzīgas dzīvnieka vai dzīvnieku grupas izdzīvošanai t.s. neaktīvajā periodā. Atpūtas vietas ietver konstrukcijas, ko dzīvnieki veido, lai tajās uzturētos [17].

32. Ja mērķis būtu aizsargāt tikai konkrētās vietas, kurās Eiropas kāmis vairojas vai atpūšas, šādu aizsardzību varētu ierobežot, attiecinot vienīgi uz kāmja alām. Tomēr vairošanās un atpūtas vietu aizsardzība nav izprotama tik šauri, ja, interpretējot šos terminus, ņem vērā Dabisko dzīvotņu direktīvas mērķus [18].

33. Saskaņā ar Dabisko dzīvotņu direktīvas 2. panta 1. un 2. punktu normu, ar kurām tiek transponēta šī direktīva, mērķis ir saglabāt vai atjaunot Kopienai nozīmīgo dabisko dzīvotņu un savvaļas faunas un floras sugu labvēlīgo aizsardzības statusu. Saskaņā ar Dabisko dzīvotņu direktīvas 1. panta i) punktu suga atrodas labvēlīgā aizsardzības statusā, ja tās populāciju dinamikas dati liecina, ka ilgtermiņā suga sevi atražo un ir konkrētās dabiskās dzīvotnes dzīvotspējīga sastāvdaļa, un sugas dabiskās izplatības areāls nav samazinājies, un šķiet, tuvākajā laikā arī nesamazināsies.

34. Vairošanās un atpūtas vietu aizsardzībai ir jānodrošina, ka šajās vietās ir iespējama attiecīgās sugas labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšana vai atjaunošana. Komisija to dēvē par sugas ilgstošas ekoloģiskās funkcionalitātes nodrošināšanu [19]. Šajās vietās ir jābūt pieejamam visam, kas ir vajadzīgs, lai attiecīgā suga sekmīgi vairotos un netiktu traucēta tās atpūta [20]. Normā, ar ko Francija ir transponējusi Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktu — 2007. gada 23. aprīļa rīkojuma 2. panta 2. punktā —, aizsardzības juridiskās robežas ir noteiktas ļoti līdzīgi.

15 — Skat. vadlīnijas (minētas 13. zemsvītras piezīmē, 47. lpp., 57. punkts).

16 — Skat. vadlīnijas (minētas 13. zemsvītras piezīmē, 47. lpp., 58. punkts).

17 — Skat. vadlīnijas (minētas 13. zemsvītras piezīmē, 47. lpp., 59. punkts).

18 — Skat. ģenerāladvokāta Ležē [*Léger*] 2001. gada 25. oktobra secinājumus lietā C-103/00 Komisija/Grieķija (par *Caretta caretta*, *Recueil*, I-1147. lpp., 43. punkts) un 2006. gada 21. septembra secinājumus lietā C-183/05 Komisija/Īrija (Krājums, I-137. lpp., 25. punkts).

19 — Skat. vadlīnijas (minētas 13. zemsvītras piezīmē, 50. lpp., 62. punkts).

20 — Skat. vadlīnijas (minētas 13. zemsvītras piezīmē, 45. lpp., 53. punkts).

35. Šī pieeja paredz, ka ir jāņem vērā aizsargāto sugu atšķirīgo ekoloģisko vajadzību un [attiecīgo] stratēģiju daudzveidība un ka aizsardzības pasākumiem ir jāatspoguļo dažādie valdošie apstākļi [21].

36. Tādēļ Komisija savās vadlīnijās attiecībā uz sugām ar mazu darbības rādiusu pareizi ierosina aptverošāku (plašāku) izpratni par vairošanās un atpūtas vietām. Šādas sugas, piemēram, Eiropas kāmis (atšķirībā no sugām ar lielu darbības rādiusu), ja izolētas vairošanās un atpūtas vietu tiešā tuvumā nav vajadzīgās pārtikas dzīvotnes, šādas vietas atpūtai var izmantot labākajā gadījumā tikai pārejoši. Ja viņi tur uzturētos ilgāk, viņi nomirtu badā. Tādēļ vairošanās un atpūtas vietu aizsardzībā ir jāietver arī Eiropas kāmja izdzīvošanai un reprodukcijai vajadzīgās kāmja alu tiešā tuvumā esošās dabiskās dzīvotnes.

37. Turklāt aizsardzības pasākumu vajadzīgais saturs galvenokārt ir atkarīgs no aizsargājamās sugas aizsardzības statusa. Ja suga atrodas labvēlīgā aizsardzības statusā, iespējams, ka pietiek ar to, ka abstrakti tiek paredzēts Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punktā minētais aizliegums un tiek īstenots sugas monitorings. Bet, ja aizsardzības statuss ir nelabvēlīgs, dalībvalstīm ir papildu saistības, jo aizsardzības sistēmai ir jāveicina labvēlīga aizsardzības statusa atjaunošana. Tādējādi tādas sugas vairošanās un atpūtas vietu aizsardzība, kuras aizsardzības statuss ir ļoti nelabvēlīgs (kā tas ir Eiropas kāmja gadījumā Elzasā), prasa plašus ierobežojumus, lai novērstu, ka suga izzūd un tādējādi zūd arī šo vietu funkcija. Aizsardzības pasākumi pēc iespējas ir jāorientē uz konkrētajiem apstākļiem, kas ir nelabvēlīgā aizsardzības statusa cēlonis.

38. Šāda izpratne par Eiropas kāmja vairošanās un atpūtas vietu aizsardzību, kas ietver arī šīs vietas aptverošo sugas dzīves telpu, atbilst Savienības saistībām starptautisko publisko tiesību jomā, kas ir jāizpilda, īstenojot Dabisko dzīvotņu direktīvas prasības. Proti, saskaņā ar Bernes konvencijas 4. pantu un II pielikumu ir jāīsteno piemēroti un vajadzīgi likumdošanas un administratīvie pasākumi, lai nodrošinātu, ka tiek saglabātas savvaļas floras un faunas sugu dabiskās dzīvotnes, konkrēti, arī konvencijas II pielikumā minētais Eiropas kāmis.

21 — Skat. vadlīnijas (minētas 13. zemsvītras piezīmē, 46. lpp., 55. punkts).

39. Atvasināto Savienības tiesību normas pēc iespējas ir jāinterpretē atbilstoši Savienības saistībām starptautisko publisko tiesību jomā [22]. Tas konkrēti attiecas arī uz Dabisko dzīvotņu direktīvas normām par Eiropas kāmi. Saskaņā ar Bernes konvencijas 4. pantu tām būtu jāievieš pēc iespējas plaši pienākumi aizsargāt kāmja dabiskās dzīvotnes, lai gan Savienība šo Bernes konvencijas aspektu Eiropas kāmja gadījumā ir tieši pārņēmusi tikai attiecībā uz vairošanās un atpūtas vietām [23].

40. Tādējādi Elzasā Eiropas kāmja vairošanās un atpūtas vietu aizsardzība, kas izriet no Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkta, ietver arī konsekventus un koordinētus preventīvos pasākumus attiecībā uz kāmja alām un tās aptverošajām dabiskajām dzīvotnēm.

22 — Skat. 1996. gada 10. septembra spriedumu lietā C-61/94 Komisija/Vācija (*Recueil*, I-3989. lpp., 52. punkts), 1998. gada 14. jūlija spriedumu lietā C-341/95 *Bettati* (*Recueil*, I-4355. lpp., 20. punkts), 2004. gada 1. aprīļa spriedumu lietā C-286/02 *Bellio F.lli* (*Recueil*, I-3465. lpp., 33. punkts), 2006. gada 7. decembra spriedumu lietā C-306/05 *SGAE* (Krājums, I-11519. lpp., 35. punkts) un 2009. gada 14. maija spriedumu lietā C-161/08 *Internationaal Verhuis- en Transportbedrijf Jan de Lely* (Krājums, I-4075. lpp., 38. punkts).

23 — Savukārt citu sugu gadījumā saskaņā ar Dabisko dzīvotņu direktīvas 4.–6. pantu ir piemērojama teritorijas aizsardzība, kas nepārprotami aptver arī viņu citas dabiskās dzīvotnes.

2) Par aizlieguma jēdzienu

41. Vajadzīgos aizsardzības pasākumus ierobežo tas, ka saskaņā ar Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punktu stingrās aizsardzības sistēmai ir jāietver aizlieguma normas. Tādēļ vajadzīgie pasākumi neattiecas uz dabiskām norisēm.

42. Turpretī cilvēku rīcība ir piemērots aizliegumu priekšmets. Tiesa jau ir skaidrojusi, ka pasākumi, kas izriet no Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkta, nav ierobežoti, tos saistot tikai ar aizliegumiem tradicionālā nozīmē, un ka tie var izpausties arī kā aizliegumu īstenošanas pasākumi [24] vai sugas monitorings [25].

43. Francijas valdība uzskata, ka Komisija turpretī pieprasa pasākumus, kas pārsniedz Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktā paredzētos aizliegumus un to īstenošanu vai, attiecīgi, monitoringu. Francija šajā ziņā atsaucas uz šeit iepriekš minētajām vadlīnijām, saskaņā ar kurām šī norma neparedz nekādus proaktīvus dabisko

24 — Skat. 2002. gada 30. janvāra spriedumu lietā C-103/00 Komisija/Grieķija (par *Caretta caretta*, *Recueil*, I-1147. lpp., 32. un nākamie punkti).

25 — Skat. spriedumu lietā Komisija/Īrija (minēts 12. zemsvītras piezīmē, 32. punkts).

dzīvotņu apsaimniekošanas pasākumus, piemēram, konkrētu sugu dabisko dzīvotņu atjaunošanu vai uzlabošanu [26].

44. Šis viedoklis būtībā tiek pamatots ar to, ka šāda veida pasākumi pirmām kārtām tiek saistīti ar Dabisko dzīvotņu direktīvas 4.–6. pantā noteikto teritorijas aizsardzību [27]. Tomēr tas pats par sevi vēl neizslēdz, ka proaktīvie pasākumi tiek ietverti arī 12. panta 1. punktā paredzētajā sugu aizsardzībā. Tas it īpaši ir sakāms par tādām sugām kā Eiropas kāmis, attiecībā uz ko šādas aizsardzības teritorijas nav paredzētas.

45. Svarīgāka ir doma, ka aizsargājoša rakstura aizlieguma galvenais mērķis ir novērst esošā stāvokļa pasliktināšanos. Tomēr aizliegums var veicināt arī dabisko dzīvotņu atjaunošanu vai uzlabošanu — darot iespējamus labvēlīgus dabas procesus.

46. Turklāt ir pašsaprotami, ka aizliegums, kas izriet no sugu aizsardzības tiesībām, var ietekmēt arī dabisko dzīvotņu apsaimniekošanu. Attiecībā uz Eiropas kāmja aizsardzību varētu būt iespējams, piemēram, ka lauksaimniecībā tiek aizliegta dziļaršana, jo ar to var iznīcināt kāmja alas [28].

47. Un galu galā aizlieguma normas var formulēt tik plaši, ka tās praktiski līdzinās prasībām [veikt zināmas darbības], proti, ja tās pieļauj vienīgi konkrēti vēlamu rīcību. Šīs rīcības kontroles formas izslēgšana no aizlieguma jēdziena — un līdz ar to no stingrās aizsardzības sistēmas — būtu pretrunā labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanas vai atjaunošanas mērķim (ja attiecīgās sugas konkrētie dzīves apstākļi prasa atbilstošus pasākumus).

3) Par pasākumiem, kas veicami, lai ierobežotu noplicināšanu un iznīcināšanu

48. Tādēļ ir izšķiroši, kādus cilvēka rīcības veidus ir paredzēts novērst, aizliedzot Eiropas kāmja vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšanu un iznīcināšanu.

49. Arī šajā ziņā izmantojamā mēraukla ir vairošanās un atpūtas vietu ilgstoša

26 — Skat. vadlīnijas (minētas 13. zemsvītras piezīmē, 22. lpp., 61. punkts; 28. lpp., 10. punkts; 31. lpp., 19. punkts, un 44. lpp., 49. punkts).

27 — Skat., piemēram, vadlīnijas (minētas 13. zemsvītras piezīmē, 22. lpp.).

28 — Kupfernagel. *Populationsdynamik und Habitatnutzung des Feldhamsters (Cricetus cricetus) in Südost-Niedersachsen*. Disertācija, 2007, 82. lpp.

ekoloģiskā funkcionalitāte [29]. Tādēļ kā noplicināšana vai iznīcināšana ir jāsaprot darbības, kas šo funkcionalitāti apdraud vai likvidē.

50. Turpretī teritorijās, kur Eiropas kāmja alas nav sastopamas, šādi pasākumi nav vajadzīgi. Šāda veida pasākumiem noteikti ir jēga, lai Eiropas kāmis šajās dabiskajās dzīvotnēs no jauna apmestos nākotnē, tādējādi kopumā tie ir arī vajadzīgi, lai sugai Elzasā atjaunotu labvēlīgo aizsardzības statusu. Taču Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktā paredzētie pasākumi attiecas tikai uz esošo populāciju vairošanās un atpūtas vietām. Komisija nav norādījusi, ka, lai sasniegtu šo konkrēto populāciju labvēlīgu aizsardzības statusu, būtu vajadzīga konkrēta teritorijas apsaimniekošanas forma ārpus alu tuvākās apkārtnes; tas arī šķiet neiespējami.

51. Katrā ziņā Komisija savā replikā (pretēji saviem paskaidrojumiem šajā tiesvedībā) pienākumu atjaunot agrāk pastāvējušu Eiropas kāmja populāciju nevar pamatot arī ar to, ka pagātnē Francija, iespējams, nav pietiekami aizsargājusi Eiropas kāmja sugu. Tiesa, jau 1994. gadā bija jāievieš stingrs Eiropas kāmja aizsardzības režīms, un nevar izslēgt, ka ar pagātnē pieļautu bezdarbību var pamatot dalībvalstu pienākumu veikt kompensējošus pasākumus [30]. Taču Komisija kompensēšanu nepieprasīja nedz pirmstiesas procesā, nedz savā prasībā, bet gan tikai savā replikā, turklāt netieši. Tā ir nepieļaujama tiesvedības priekšmeta paplašināšana [31].

52. Noslēgumā jāuzsver, ka Francija pareizi norāda, ka Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkts neietver pienākumu sasniegt konkrētu rezultātu. Sugu aizsardzības statuss ir atkarīgs no pārāk daudziem dabas faktoriem, lai viena dalībvalsts varētu garantēt kādu konkrētu populāciju skaitu.

53. Tomēr nepietiek ar to, ka kompetentās iestādes tikai "nopietni cenšas" novērst vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšanu un iznīcināšanu, kā Francija ierosina, atsaucoties uz spriedumu saistībā ar Putnu aizsardzības

29 — Skat. iepriekš 33. un 34. punktu.

30 — Skat. 2007. gada 13. decembra spriedumu lietā C-418/04 Komisija/Īrija (Krājums, I-10947. lpp., 82. un nākamie punkti) par bezdarbību attiecībā uz potenciālu putnu aizsardzības teritoriju. Šajā virzienā norāda arī judikatūra par pašu resursu nodošanu Savienībai; skat. 2009. gada 15. decembra spriedumu lietā C-239/06 Komisija/Itālija (Krājums, I-11913. lpp., 56. un nākamie punkti) un spriedumu lietā C-284/05 Komisija/Somija (Krājums, I-11705. lpp., 55. un nākamie punkti).

31 — Skat. 2007. gada 18. decembra spriedumu lietā C-186/06 Komisija/Spānija (Krājums, I-12093. lpp., 15. un 16. punkts un tajos minētā judikatūra).

direktīvas 4. panta 4. punkta otro teikumu [32]. Šī norma pieļauj, ka ārpus putnu aizsardzības teritorijām pietiek ar "cenšanos", savukārt Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punktā ir paredzēta stingras aizsardzības sistēma. Principā šādai sistēmai jāspēj iedarbīgi novērst jebkādu vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšanu vai iznīcināšanu, kas varētu kaitēt labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanai vai atjaunošanai.

54. Tādējādi ar populāciju skaitlisko attīstību nevar tieši pierādīt Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkta pārkāpumu, lai gan to var izmantot kā īstenoto pasākumu iedarbīguma pakāpes rādītāju.

55. Kopumā var atzīt, ka Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkts paredz konsekventus un koordinētus preventīvos pasākumus, kas iedarbīgi ierobežo cilvēku rīcību, kas varētu ietekmēt vai pilnīgi iznīcināt Eiropas kāmja alu un apkārtējo dabisko dzīvotņu (kā kāmja vairošanās un atpūtas vietu) ekoloģisko funkcionalitāti.

B — *Par Francijas īstenotajiem pasākumiem*

56. Ņemot vērā šo mērauklu, ir jāizvērtē Francijas īstenotie pasākumi. Vispirms pievērsīšos lauksaimniecībai, bet pēc tam — pilsētbūvniecībai.

1) Par lauksaimniecību

57. Francija savus pasākumus ir īstenojusi tā dēvētajās prioritārajās rīcības zonās (*Zones d'action prioritaire*, turpmāk tekstā — "*ZAP*") un vienā plašākā apgabalā — tā dēvētā no jauna apdzīvojamā teritorijā [*reconquête*].

58. ZAP ietvaros ar līgumiskiem pasākumiem ir jānodrošina, ka 20 % teritorijas tiek audzēta labība un 2 % teritorijas — lucerna. *ZAP* gadījumā runa ir par trim apgabaliem, kas katrs ir vismaz 600 hektāru liels, kopumā

32 — Skat. 2007. gada 13. decembra spriedumu lietā C-418/04 Komisija/Īrija (Krājums, I-10947. lpp., 179. punkts).

tie ir 3285 hektāri, kuros katrā ir jāsasniedz 1500 īpatņu populācija.

59. Turklāt vienā plašākā apgabalā (77000 hektāru) — no jauna apdzīvojamā teritorijā, kas aptver 49% no Eiropas kāmja vēsturiski apdzīvotās un nākotnē sagaidāmai izplatībai piemērotās teritorijas — tiek veicināta lucernas un labības (ziemāju) audzēšana. Arī tur ir izvirzīts mērķis — kāmja apdzīvotajās teritorijās panākt, ka 20% teritorijas tiek audzēta labība, bet 2% teritorijas — lucerna.

60. Komisija iebilst pret šo pasākumu apjomu un kvalitāti.

61. Tomēr vienīgi Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktā ir rodama atbilde, cik lielā mērā tie ir vajadzīgi, lai iedarbīgi ierobežotu cilvēku rīcību, kas varētu apdraudēt vai pavisam iznīcināt Eiropas kāmja alu un apkārtējo dabisko dzīvotņu (kā kāmja vairošanās un atpūtas vietu) ekoloģisko funkcionalitāti.

62. Pagātnē notikusī Elzasas kāmja izplatības straujā samazināšanās liecina, ka šī suga bez papildu aizsardzības pasākumiem nevar izdzīvot. Puses ir vienisprātis, ka lauksaimniecības prakse, it īpaši kukurūzas audzēšana, ir būtisks faktors. Katrā ziņā strīda nav arī par to, ka Eiropas kāmis nevar izdzīvot bez labvēlīgas tā dabisko dzīvotņu lauksaimnieciskas izmantošanas.

63. Tādēļ jāpieņem, ka Eiropas kāmja alu ilgstoša ekoloģiskā funkcionalitāte var tikt nodrošināta vienīgi tad, ja apkārtējās lauksaimnieciski izmantojamās teritorijas tiek izmantotas kāmim labvēlīgā veidā. Tādējādi (aizlieguma regulējuma formā) ir jāaizliedz visi šo teritoriju izmantošanas veidi, kas kaitē Eiropas kāmim.

64. Francija gan nav pieņēmusi nekādus atbilstošus aizliegumus, bet ir mēģinājusi ar veicināšanas pasākumiem panākt atbilstošu izmantošanu. Taču tas ir tikai viens no līdzekļiem, kā panākt Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktā paredzēto rīcības kontroli. Vienīgi tad, ja šis līdzeklis nav pietiekami iedarbīgs, Francija ir pārkāpusi šo normu.

65. Komisija galvenokārt iebilst pret atbilstoši apsaimniekotās teritorijas apmēru — salīdzinājumā ar Eiropas kāmja agrāko izplatības areālu. Šie iebildumi vismaz daļēji ir pamatoti.

66. Lietai nozīmīgajā laikposmā — 2008. gadā — tikai uz 60 % no Eiropas kāmja apdzīvotajām teritorijām attiecās lauksaimniecības un vides pasākumi, kas tika īstenoti *ZAP* un no jauna apdzīvojamā teritorijā [33]. Tādējādi uz pārējiem 40 % viņu apmešanās areāla neattiecās pasākumi, kas, kā uzskata Francija, ir vajadzīgi, lai nodrošinātu vairošanās un atpūtas vietu pastāvīgu izmantošanu.

67. Nākamajos gados līdz 2011. gadam gan ir paredzēts iesaistīt arī trūkstošās teritorijas, taču izskatāmajai prasībai tas nav nozīmīgi. Tas, vai Līguma saistības nav izpildītas, ir jāizvērtē, ņemot vērā dalībvalsts stāvokli argumentētajā atzinumā noteiktā termiņa beigās [34].

68. Komisija arī pamatoti kritizē to, ka lauksaimniecības pasākumi ir ierobežoti un aptver tikai *ZAP* un no jauna apdzīvojamo teritoriju. No jauna apdzīvojamā teritorija gan atbilstot teritorijai, kurā Eiropas kāmis bija sastopams 2000. gadā, taču tas neizslēdz, ka Eiropas kāmis alas rok arī citās vietās, kas būtu jāaizsargā no lauksaimniecības ietekmes. Šīs vietas var atrasties arī Eiropas kāmja vēsturiskās izplatības areāla pārējā daļa, kur saskaņā ar Francijas sniegto informāciju vismaz 2008. gadā tika atrasta viena Eiropas kāmja ala [35].

69. Pretēji Komisijas viedoklim tas nenozīmē, ka Francijai lauksaimniecības pasākumi būtu jāīsteno, nosedzot visu Eiropas kāmja vēsturiskās izplatības areālu. Drīzāk pietiktu veikt samērīgu populācijas attīstības monitoringu, ja šie pasākumi tiktu attiecināti uz zināmajām Eiropas kāmja alām. Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkts paredz, ka tur, kur Eiropas kāmja alas nav sastopamas, pasākumi nav jāīsteno.

70. Tādējādi Francija nav izpildījusi Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktā paredzētos pienākumus, jo lauksaimniecības un vides pasākumi Eiropas kāmja stāvokļa uzlabošanai aptver tikai 60 % no šīs sugas apdzīvotās teritorijas un neattiecas uz populācijām ārpus *ZAP* un no jauna apdzīvojamām teritorijām.

33 — Skat. Francijas valdības 2009. gada 7. aprīļa paziņojumu (prasības pieteikuma 7. pielikums, 98. lpp.).

34 — Skat. 2008. gada 25. jūlija spriedumu lietā C-504/06 Komisija/Itālija (24. punkts), 2010. gada 4. marta spriedumu lietā C-241/08 Komisija/Francija (Krājums, I-1697. lpp., 59. punkts) un 2010. gada 18. novembra spriedumu lietā C-458/08 Komisija/Portugāle (Krājums, I-1159. lpp., 81. punkts).

35 — Saskaņā ar 2008. gada 7. augusta paziņojumu šajā gadā visā vēsturiskās izplatības areālā tika atrastas 643 Eiropas kāmju alas, taču tikai 642 no tām — no jauna apdzīvojamā teritorijā (skat. prasības pieteikuma 6. pielikumu, 91. un 92. lpp.).

71. Šaubos arī, vai Francijas īstenotie pasākumi kā tādi ir pietiekami iedarbīgi.

72. Eiropas kāmja nelabvēlīgā aizsardzības statusa dēļ Francijas iestādes pieņem, ka esošās populācijas ir pārāk mazas, lai tās varētu turpināt pastāvēt ilgākā termiņā. Ilgstoši dzīvotspējīgas esot vienīgi populācijas, kurās vienas viengabalainas apmešanās teritorijas ietvaros mīt vismaz 1 500 īpatņu. Trīs *ZAP* esot jāapsaimnieko tā, lai ikviena no tām nākotnē sniegtu pajumti šāda lieluma populācijai.

73. Taču laikā no 2007. līdz 2010. gadam Francijas īstenotie pasākumi *ZAP* teritorijā šo mērķi nesasniedza.

74. Kopumā šajās zonās abos pirmajos gados tika atrastas 230 un 231 ala, 2009. gadā vairs tikai 161, savukārt 2010. gadā skaits pieauga līdz 298 alām. Viena ala atbilst vienam dzīvniekam. Ja šī tendence turpinātos, varētu cerēt, ka kāmja populācijas ilgtermiņā atkal sasniegs dzīvotspējīgu lielumu. Tad, iespējams, Francijas pasākumi būtu pietiekami.

75. Tomēr skaitļu detalizētāka analīze liecina, ka pozitīvā attīstība ir koncentrēta tikai dažās teritorijās, kur acīmredzami valda Eiropas kāmim īpaši labvēlīgi apstākļi. Tas tā ir *Geispolsheim* pašvaldībā, it īpaši ūdeņu aizsardzības teritorijā [36], un ap *Obernai* lauksaimniecības ģimnāziju [37]. Abās šajās vietās kopā nesen tika atrastas 267 alas, kas acīmredzot daļēji atradās arī ārpus *ZAP*. Turpretī citās teritorijās kāmja izplatība stagnē vai turpina samazināties.

76. Papildus *ZAP* populāciju attīstība tiek dokumentēta tā dēvētajās pamatzonās. Tur bija vērojams samazinājums — no 1 167 alām 2001. gadā līdz 174 alām 2007. gadā. Turpmākajos gados skaitļi atkal nedaudz pieauga — vispirms līdz 209, tad 244 un visbeidzot līdz 261 alām. Tomēr arī šo attīstību lielā mērā ietekmēja minētās izņēmumteritorijas — *Geispolsheim* un *Obernai*.

36 — Dokumentā *Plan de conservation 2007 – 2011 pour le Hamster commun (Cricetus cricetus) en Alsace, Bilan de comptages 2009*, 121. un 22. lpp., šī teritorija tiek minēta kā pozitīvas attīstības piemērs, ilgākā termiņā veicot atbilstošu apsaimniekošanu.

37 — Skat. *Plan de conservation 2007 – 2011 pour le Hamster commun (Cricetus cricetus) en Alsace, Bilan de comptages 2009*, prasības pieteikuma 117. lpp., kā arī Francijas valdības paziņojumu par 2010. gada statistiku. Šai institūcijai acīmredzot ir svarīga loma Eiropas kāmja aizsardzības rīcības programmas dažādajos posmos (skat. dokumentu *Plan d'action pour le Hamster commun (Cricetus cricetus) en Alsace*, 1. sējums, 2007–2011, 8., 21., 47. un 53. lpp. (pasākumi A2-5 un A2-8)).

77. No tā var secināt, ka Francijas īstenotā apsaimniekošanas stratēģija — 20 % labības un 2 % lucernas — nav pietiekama, lai Elzasā panāktu Eiropas kāmja populāciju labvēlīgu aizsardzības statusu. Drīzāk ir vajadzīgi papildu apstākļi, kādi acīmredzot pastāv *Geispolsheim* un *Obernai* apkaimē.

78. Par labu šādam secinājumam liecina arī dokuments, kurā Francijas valdība izklāsta savas stratēģijas pamatus. Tā tika balstīta uz izmēģinājumiem, kuros tika konstatēts, ka kultūraugu platību sadalījuma — no 20 % līdz 30 % labības un no 2 % līdz 4 % lucernas — apstākļos kāmja alu skaits bija palielinājies [38]. Taču mērķis — 20 % labības un 2 % lucernas — ir šā diapazona apakšējā robeža. Turklāt šajos izmēģinājumos tikai trīs teritorijas ar šo sējumu īpatsvaru tika salīdzinātas ar deviņām citām teritorijām, kurās lucerna gandrīz nemaz netika audzēta un labība tika audzēta ievērojami mazāk.

79. Citi iespējamie pasākumi, piemēram, zālainas tīrumu malu joslas vai atsevišķu labības joslu nenopļaušana [39], acīmredzami netika izskatīti.

80. Mutvārdu procesa ietvaros Francijas valdība gan principā pareizi uzsvēra, ka kāmis būtu jāsaglabā nevis mākslīgās mazās aizsardzības teritorijās, bet gan faktiski izmantotās lauksaimniecības teritorijās. Tomēr nelabvēlīgais aizsardzības statuss pagaidām varot prasīt īpaši stingru sugas aizsardzību — līdz atkal pastāvēs pietiekami lielas populācijas.

81. Tomēr Francija uzskata, ka mērķis — radīt ilgstoši dzīvotspējīgas populācijas — neizriet no Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunkta un tādējādi pārsniedz tā prasības.

82. Taču Dabisko dzīvotņu direktīvas mērķa — Eiropas kāmja vairošanās un atpūtas vietu ilgstoša ekoloģiskās funkcionalitātes [40] — priekšnosacījums ir tāds, ka kāmja populācijām ir jābūt ilgstoši dzīvotspējīgām. Tādēļ šo vietu aizsardzības mērķim ir jābūt — saglabāt vai atjaunot dzīvotspējīgas populācijas.

83. Ja sugas aizsardzības statuss ir nelabvēlīgs tikai tādēļ, ka tā ir pakļauta konkrētiem apdraudējumiem, varētu būt pietiekami, ja sugas populāciju aizsargātu pret šiem faktoriem. Taču ja sugas populācijas ir tik mazas, ka tās dabisko populācijas svārstību dēļ var

38 — Iebildumu raksta 4. pielikums.

39 — Skat. iespējamo pasākumu sarakstu Eiropas Rīcības plāna Eiropas kāmja aizsardzībai projektā (minēts 8. zemsvītras piezīmē, 24. lpp.).

40 — Skat. iepriekš 33. un 34. punktu.

izmirt (kā tas ir izskatāmajā lietā), tad iedarbīgas aizsardzības sistēmas mērķim ir jābūt pietiekamam populāciju un īpatņu skaita palielināšanai.

84. Tādēļ vairošanās un atpūtas vietu aizsardzībai ir jāspēj nodrošināt, ka suga attiecīgajā teritorijā var izdzīvot ilgtermiņā. Tas nozīmē, piemēram, ka pārāk mazu populāciju gadījumā kāmja alu tuvumā esošās dabiskās dzīvotnes ir jāapsaimnieko tā, lai kāmja populācija var pietiekami atpūsties.

85. Pretēji Francijas viedoklim to neliedz arī Dabisko dzīvotņu direktīvas 2. panta 3. punkts. Saskaņā ar to, veicot pasākumus atbilstoši šīs direktīvas prasībām, ņem vērā ekonomiskās, sociālās un kultūras vajadzības, kā arī reģionālās un vietējās īpatnības. Tādēļ šīs vajadzības ir jāņem vērā, izstrādājot aizsardzības pasākumus. Tomēr 2. panta 3. punkts neizslēdz labvēlīgu aizsardzības statusu kā mērķi. Tādēļ neatkarīgi no šiem apsvērumiem stingrās aizsardzības sistēmā iekļauto sugu aizsardzības pasākumiem jābūt pietiekamiem, lai varētu saglabāt vai atjaunot labvēlīgu aizsardzības statusu. Izskatāmajā lietā tas tā nav.

86. Komisija galu galā iebilst pret to, ka Eiropas kāmi apdraud arī tas, ka netiek ievērotas Nitrātu direktīvas [41] prasības. Šajā sakarā tā pamatojas uz kādu Francijas iestāžu dokumentu par Eiropas kāmja aizsardzību [42]. Tajā tiek prasīta laba lauksaimniecības prakse un it īpaši Nitrātu direktīvas prasību ievērošana. Jutīgajās teritorijās vissvarīgākais esot rūpēties par apzaļumošanu ziemā.

87. Tomēr ir skaidrs, ka Nitrātu direktīvas pārkāpums nav šīs tiesvedības priekšmets. Turklāt nedz no Komisijas paskaidrojumiem, nedz no tās iesniegtā dokumenta neizriet, kādēļ Nitrātu direktīvas ievērošana vai apzaļumošana ziemā būtu svarīga Eiropas kāmja vairošanās un atpūtas vietu aizsardzībai. Līdz ar to šajā ziņā Komisijai nevar piekrist.

88. Tomēr ir jāatzīst, ka Francija nav izpildījusi savus Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktā paredzētos pienākumus, jo tās īstenotie lauksaimniecības un vides pasākumi, ar kuriem paredzēts uzlabot

41 — Padomes 1991. gada 12. decembra Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti (OV L 375, 1. lpp.).

42 — Balland. *Définition et gestion du milieu particulier du grand hamster d'Alsace*. 2008. gada 14. februāris, IGE/08/001, 5. un nākamās lpp.

Eiropas kāmja stāvokli, nav pietiekami, lai attīstītos ilgstoši dzīvotspējīgas populācijas.

C — *Par pilsētbūvniecības pasākumiem*

89. Eiropas kāmja alas un apkārtējās dabiskās dzīvotnes ir jāaizsargā arī ar pilsētbūvniecības pasākumu palīdzību. Pilsētbūvniecības faktoru novērtējums nav tik sarežģīts kā lauksaimniecības pasākumu novērtējums, jo Eiropas kāmja izdzīvošana nav atkarīga no konkrētiem pilsētbūvniecības pasākumiem. Tādēļ pietiek ar to, ja tiek nodrošināts, ka attiecīgās teritorijas ir izslēgtas no pilsētbūvniecības [43]. Šajā sakarā Francija min dažādus pasākumus:

— vispārīgās tiesību aktu normas par Eiropas kāmja aizsardzību,

— *ZAP* teritorijā, kas kopumā aptver 3285 hektārus, nedrīkst tikt mainīta teritorijas izmantošana (izņemot lauksaimniecību) [44],

— no jauna apdzīvojamajā teritorijā 77000 hektāru platībā, kas ir 49 % no teritorijas, ko Eiropas kāmis izmantojis pagātnē, projektos, kas aptver vairāk nekā vienu hektāru, ir jāpierāda, ka tie neapdraud Eiropas kāmja sugu [45],

— Eiropas kāmja vēsturiskās izplatības areālā, kas aptver 139000 hektāru, t.i., 89 % no teritorijas, ko Eiropas kāmis izmantojis pagātnē, jaunajos plānošanas pasākumos, kas tiek īstenoti 301 pašvaldībā, jāņem vērā Eiropas kāmja populācijas [46],

— Eiropas kāmja populāciju attīstības monitorings un

— sabiedriskās attiecības.

90. Komisija neiebilst pret Eiropas kāmja aizsardzības vispārīgo normatīvo regulējumu. To gan uztrauc tas, ka izņēmumi tiek nodrošināti bez pietiekamiem kompensējošiem pasākumiem, taču tā nevēršas pret attiecīgo normatīvo normu — *Code de l'environnement* (Vides aizsardzības likuma) L. 411-2. pantu. Tādēļ jāpieņem, ka šis regulējums paredz vajadzīgos aizliegumus, lai nepieļautu, ka pilsētbūvniecības pasākumi noplicina vai

43 — Komisija neiebilst pret to, ka ar pilsētbūvniecības pasākumiem, it īpaši infrastruktūras projektiem, tiek izolētas dabiskās dzīvotnes un populācijas. Tādēļ par to, vai šī ietekmes forma būtu pretrunā vairošanās un atpūtas vietu aizsardzībai, šajā lietā netiek lemts.

44 — Iebildumu raksta 62. punkts.

45 — Iebildumu raksta 63. un 152. punkts.

46 — Iebildumu raksta 68. punkts.

iznīcina Eiropas kāmja vairošanās vai atpūtas vietas.

91. Tomēr šie aizliegumi var kļūt iedarbīgi vienīgi tad, ja, lemjot par pilsētbūvniecības pasākumiem, ir zināms, vai tiek skartas Eiropas kāmja vairošanās un atpūtas vietas. Konkrēti to nodrošina, paredzot speciālas prasības attiecībā uz pašvaldību plānošanu un konkrētu projektu atļaušanu.

92. Proti, saskaņā ar neapstrīdētiem Francijas sniegtiem datiem 301 pašvaldībai, kas aptver 89 % Eiropas kāmja vēsturiskās izplatības areāla, ir pienākums, aktualizējot savus būvniecības plānošanas dokumentus (*document de planification de l'urbanisme*), paredzēt pētījumu par Eiropas kāmja populācijām. Šajos plānošanas dokumentos pašvaldībām ir jāveicina taupīga teritorijas izmantošana un sugai labvēlīgās teritorijas saglabāšana.

93. Konkrēti, šajā procesā atsevišķas Eiropas kāmja aizsardzības teritorijas var tikt pilnībā izslēgtas no apbūves. Tas acīmredzami galvenokārt ir noticis ļoti ierobežotajās *ZAP* teritorijās, tomēr arī ārpus tām.

94. No jauna apdzīvojamā teritorijā, kas aptver lielu daļu vēsturiskās izplatības areāla, projektiem, kas aptver vairāk nekā vienu hektāru, papildus ir noteikti īpaši pienākumi veikt pārbaudes. Tas nozīmē, ka šāda projekta gadījumā nevar paļauties uz to, ka plānošanas pasākumos nav nekādu norāžu par Eiropas kāmja izplatību, bet pirms atļaujas saņemšanas ir jāizpēta, vai netiek skartas Eiropas kāmja alas.

95. Komisija uzskata, ka tas neliecina par stingras aizsardzības sistēmu, it īpaši tādēļ, ka no būvniecības izslēgtās teritorijas un *ZAP* kopumā veido pārāk nelielu teritoriju. Taču Komisija neatzīst, ka minētais pārbaudes pienākums kopsakarā ar tiesību aktu normām principā var novērst, ka aptvertajās teritorijās tiek bojātas un iznīcinātas Eiropas kāmja alas: ja pētījumi tiktu izstrādāti rūpīgi un objektīvi, būtu jābūt zināmam, kur Eiropas kāmja alas ir sastopamas vai, attiecīgi, varētu būt sastopamas un kur tādēļ ir vajadzīga īpaša piesardzība.

96. Turpretī teritorijām, kuras Eiropas kāmis varētu apdzīvot tikai potenciāli, saskaņā ar Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktu — kā jau tika teikts [47] —, īpaša aizsardzība nav jāparedz. Tādēļ attiecībā

47 — Skat. iepriekš 50. punktu.

uz šīm teritorijām nav arī jānosaka nekādi būvniecības aizliegumi.

97. Komisija iebilst arī pret to, ka mazāku projektu gadījumā nav jāveic nekādas pārbaudes.

98. Šis iebildums īpaši svarīgs ir to teritoriju gadījumā, kas pagātnē tika pārplānotas, neizpētot ietekmi uz Eiropas kāmja sugu. Turklāt nevar izslēgt, ka kādā teritorijā laikā starp plānošanu un tās īstenošanu apmetas Eiropas kāmis un līdz ar to tur ir atrodamas arī alas. Savukārt ārpus no jauna apdzīvojamās teritorijas arī lielāku projektu gadījumā nav jāveic nekāda īpaša pārbaude.

99. Tomēr kompetento iestāžu darbs sabiedrisko attiecību jomā un Eiropas kāmja populāciju attīstības monitorings var veicināt to, ka arī šajās teritorijās Eiropas kāmja alas tiek atklātas laikus, tā ka var novērst to noplicināšanu vai iznīcināšanu. Veidojot sabiedriskās attiecības, uzmanība tiek vērsta uz risku, ka Eiropas kāmim tiek nodarīts kaitējums, savukārt Eiropas kāmja populāciju monitorings var veicināt to, ka laikus tiek atklāta to izplatība. Ja izplatība ir zināma, normatīvajiem aizsardzības pasākumiem (pret kuriem Komisija neiebilst), būtu jānovērš tas, ka būvdarbi noplicina alas un apkārtējās dabiskās dzīvotnes.

100. Šī aizsardzības sistēma, kas sargā no pilsētbūvniecības kaitējuma, principā šķiet pietiekama. Tomēr 2008. gada 6. augustā, kad beidzās argumentētā atzinuma iesniegšanas termiņš, tā vēl bija nepilnīga. Francijas valdība 2008. gada 7. augustā darīja zināmu, ka vēl nav atzīta viena *ZAP* un ka arī vēl nav apstiprinātas prasības attiecībā uz projektiem no jauna apdzīvojamā teritorijā un pašvaldību plānošanu Eiropas kāmja vēsturiskās izplatības areālā [48].

101. Bez šiem pasākumiem netika nodrošināts, ka sistemātiski tiek īstenotas tiesību aktu normas par Eiropas kāmja aizsardzību, lai gan, ņemot vērā kāmja nelabvēlīgo aizsardzības statusu, šāda sistemātiska īstenošana ir vajadzīga.

102. Tādēļ Francija nav izpildījusi savus pienākumus, kas paredzēti Dabisko dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta d) apakšpunktā, jo lietai nozīmīgajā laikposmā vēl nebija pilnīgi ieviesti konsekventi un koordinēti preventīvie pasākumi Eiropas kāmja aizsardzībai pret pilsētbūvniecības projektu ietekmi.

48 — Prasības pieteikuma 6. pielikums, 91. lpp.

V — Par tiesāšanās izdevumiem

103. Atbilstoši Reglamenta 69. panta 2. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Tā kā spriedums būtībā ir labvēlīgs Komisijai, tiesāšanās izdevumus atlīdzina Francija.

VI — Secinājumi

104. Tādēļ ierosinu Tiesai lemt šādi:

1) atzīt, ka Francijas Republika nav izpildījusi savas pienākumus, kas paredzēti Direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību 12. panta 1. punkta d) apakšpunktā, jo:

— tās īstenotie lauksaimniecības un vides pasākumi, lai uzlabotu Eiropas kāmja (*Cricetus cricetus*) stāvokli, aptver tikai 60 % no šīs sugas apdzīvotās teritorijas un neattiecas uz tā populācijām, kas atrodas ārpus prioritārajām rīcības zonām un no jauna apdzīvojamām teritorijām;

— tās Eiropas kāmja labā īstenotie lauksaimniecības un vides pasākumi nav pietiekami, lai izveidotos ilgstoši dzīvotspējīgas populācijas, un

— šai lietai nozīmīgajā laikposmā vēl nebija pilnīgi ieviesti konsekventi un koordinēti preventīvie pasākumi Eiropas kāmja aizsardzībai pret pilsētbūvniecības projektu ietekmi;

2) Francijas Republika atlīdzina tiesāšanās izdevumus.